

ظرفیت‌های کارآفرینی مدارس

دکتر امید مهربانی

دبیر کارآفرینی منطقه ۲ تهران

تصویر گر: میثم موسوی

دو قسمت از سلسله بحث‌های آموزش کارآفرینی باقی مانده است. در این شماره به معرفی تعدادی از ظرفیت‌های قابل استفاده از آموزش کارآفرینی می‌پردازیم و در شماره پایانی، برخی تجارب آموزشی قابل اعتنا را که توسط همکاران خوش فکر و پر تلاشمان در گوشه و کنار کشور گزارش شده است معرفی خواهیم کرد. در شماره قبل، ظرفیت‌های مدرسه را به دو سطح سخت‌افزاری و نرم‌افزاری تقسیم کردیم. در این شماره، ابتدا، بعضی ظرفیت‌های سخت‌افزاری و بعد برخی ظرفیت‌های نرم‌افزاری را معرفی می‌کنیم. در شماره قبل، ظرفیت‌های بوفه مدرسه به منظور توسعه آموزش کارآفرینی با جزئیات زیادی تشریح شد. این نکات در اغلب موارد برای سایر ظرفیت‌های سخت‌افزاری دیگر نیز مصداق دارد. به همین دلیل و با هدف پرهیز از تکرار، در این نوشتار به نکات مشترک اشاره نمی‌شود.

۱. ظرفیت‌های سخت‌افزاری

بشت‌نام، حناط مدرسه، حناط

بشتی، باغچه‌های داخل مدرسه

بعد از بوفه مدرسه، که در شماره پیشین مفصلاً بدان پرداخته شد، مکان‌های فوق از بالاترین ظرفیت‌های سخت‌افزاری محسوب می‌شوند. پشت بام مدرسه یکی از بهترین مکان‌ها برای ایجاد درآمد ثابت برای مدرسه، دانش‌آموزان و سرمایه‌گذاران است. تاکنون تجربه‌های موفق در داخل و خارج گزارش شده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: نیروگاه برق خورشیدی، گلخانه، بازیافت، تولید کود ارگانیک ورمی کمپوست و نمایشگاه دائمی دستاوردهای دانش‌آموزان و مدرسه.

نیروگاه برق خورشیدی

به دلیل وجود افتاب فراوان در اغلب نقاط کشور ما، در آینده‌ای نه چندان دور، نیروگاه خورشیدی یکی از منابع درآمدی کشور ایران حتی در سطح خانوارها و بنگاه‌های ریز و درشت اقتصادی و غیرانتفاعی خواهد بود. به همین دلیل، راه‌اندازی نیروگاه‌های خورشیدی در مدارس، علاوه بر کسب سودی بیش از دو و نیم برابر سود بانکی در مدارس، زمینه آموزش عملی و چه بسا بروز استعدادها و تعدادی از دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد. این کار سرمایه اولیه چندانسی لازم ندارد و دوره راه‌اندازی آن بسیار کوتاه است. به همین دلیل، برای افراد کم‌حوصله مناسب است، زیرا خیلی زود نتیجه کار خود را در قالب درآمد حاصل از فروش برق می‌بینند.

گلخانه

صنعت کشاورزی با سرعت حیرت‌آوری

در تمام زمینه‌های ممکن در حال توسعه است. نگرانی اصلی جامعه جهانی از کمبود غذا به دلیل افزایش جمعیت، محدودیت منابع و آلودگی هواست. این موضوع باعث شده تا رشته‌های زیادی اعم از مکانیک، شیمی، زیست‌شناسی و زیست‌فناوری، فیزیک، الکترونیک، هوش مصنوعی، رایانه، بازاریابی، محتوای دیجیتال، فین‌تک و ده‌ها رشته و رشته میان‌رشته دیگر به صورت جدی درگیر موضوعاتی شوند که نهایتاً منجر به افزایش بهره‌وری عوامل تولید مانند آب، خاک، هوا، نور، کود، و بذر، کاشت داشت، برداشت و فعالیت‌های بعد از آن شامل بازاریابی و فروش و توزیع در صنعت کشاورزی گردد.

در مدرسه می‌توان با راه‌اندازی یک گلخانه کوچک اما حرفه‌ای، دانش‌آموزان را در طیف گسترده‌تری از علایق درگیر کرد و از همین طریق در آن‌ها انگیزه مطالعه دروس اصلی را، به صورت تخصصی و براساس نیازهای هر دانش‌آموز، تا سطح پژوهش و کاربرد افزایش داد.

محصولات ارگانیک مخصوصاً سبزی و صیفی‌جات - که متأسفانه سرانه مصرف آن در دانش‌آموزان پایین‌تر از حد نیاز است - می‌تواند محور این فعالیت قرار گیرد. با استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌توان محصولات را از دورترین نقاط به بزرگ‌ترین مراکز خرید معرفی و منتقل نمود.

بازارهایی که می‌توان این محصولات را عرضه کرد عبارتند از: مصرف روزانه دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌های آنان، میهمانی‌های کلاسی، مدرسه‌ای و خانوادگی، ادارات و نهادهای دولتی و

عمومی مرتبط با مدرسه و نیز اداراتی که والدین دانش‌آموزان در آن‌ها فعالیت می‌کنند. بازارهای محلی و فروشگاه دائمی مدرسه.

بازیافت

میزان تولید زباله در مدرسه، اعم از خشک و تر، قابل توجه است. اثربخشی آموزش حفظ محیط‌زیست، که یکی از اهداف آموزش رسمی در مقاطع و پایه‌های مختلف محسوب می‌شود، می‌تواند به کمک فعالیت‌های عملی افزایش یابد. در هر مدرسه حتماً تعدادی دانش‌آموز یافت می‌شوند که بتوان آن‌ها را به صنعت بازیافت جلب کرد.

این بخش ظرفیت خوبی در شکل‌گیری برند جهانی در حوزه تعلیم و تربیت و مدرسه‌داری دارد. تعداد قابل توجهی تحقیق دانش‌آموزی در حوزه علوم انسانی و رفتاری می‌توان در همین بخش تعریف نمود که علاقه‌مندان و بودجه‌های جهانی دارد. باید به دانش‌آموزان یادآور شویم که شغل رفتگری شغلی بسیار شریف و ضروری است، طوری که بدون وجود رفتگران حتی مترقی‌ترین جوامع نیز به زباله‌دانی‌های بزرگ تبدیل می‌شوند. لذا می‌توان این فعالیت را به دیده فرصتی طلایی برای ثروت‌آفرینی فردی و جمعی نگاه کرد مشروط بر آنکه نگاه صنعتی و کلان داشته باشیم. برای بازیافت زباله و تبدیل این کار به صنعتی پولساز و پایدار حتماً باید درس فناوری را آموخت و صد البته آن را تجربه کرد.

تولید کود ارگانیک

مقدار قابل توجهی از زباله‌های تولید

شده در مدرسه را زباله‌هایی غیر از شیشه، پلاستیک، فلز و کاغذ تشکیل می‌دهند. این‌ها غذای خوشمزه‌ای برای نوعی کرم است که قیمت هر کیلوگرم از فضولات آن بسیار زیاد است، زیرا این فضولات به‌ویژه در شهرهایی که به باغات و مزارع نزدیک هستند، مشتریان فراوان دارد. همچنین، می‌توان از آن به‌عنوان کود مصرفی گلخانه مدرسه نیز استفاده نمود و فروش آن در بازارهای تخصصی و حتی جهانی نیز ممکن است. در این حوزه، دانش‌آموزان می‌آموزند که علاوه بر گاو و گوسفند و کرم ابریشم و مانند آن، کرم‌ها نیز مخلوقات مفیدی هستند.

نمایشگاه دانشی تولیدات دانش‌آموزی

یکی از محبوب‌ترین مکان‌ها برای دانش‌آموزانی که مایه‌هایی از کارآفرینی دارند برگزاری نمایشگاه از تولیدات خودشان است.

لازم نیست شما فضای زیادی به این کار اختصاص دهید. همچنین اگر در تأمین فضای زیاد محدودیت دارید، می‌توانید کالا و خدمات دانش‌آموزی را بر مبنای یک معیار مانند عملکرد آنان در درس یا فروش یا رضایت مشتریان از محصولاتشان ساماندهی نمایید.

۲. ظرفیت‌های نرم‌افزاری

درس‌ها و فعالیت‌های بسیاری در مدرسه وجود دارد که از ظرفیت نرم‌افزاری برخوردارند و می‌توان چاشنی کارآفرینی را بدان‌ها افزود و بهره‌ی زیادی برد. در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. تکالیفی که در قالب پژوهش درسی به دانش‌آموزان داده می‌شود، از ظرفیت‌های مذکور هستند. در این درس می‌توان هر یک از عناصر مدل کسب‌وکار، طرح تجاری، کار تیمی، تفکر استراتژیک و بسیاری اهداف آموزشی دیگر را قرار داد.

۲. مدرسه به مناسبت‌های مختلف افرادی را برای سخنرانی یا برگزاری کارگاه آموزشی به مدرسه دعوت می‌کند. کارآفرینان و نیز دانش‌آموزانی که در زمینه کارآفرینی موفق هستند می‌توانند برای این سخنرانی‌ها که هدف اصلی آن‌ها انگیزشی خواهد بود بیشتر دعوت شوند.

۳. همچنین می‌توان از سخنرانان اجتماعی، فرهنگی و مذهبی خواست تا در حوزه ثروت‌آفرینی، کارآفرینی، اقتصاد و تأثیرات آن‌ها در موفقیت فردی، خانوادگی، اجتماعی، ملی و بین‌المللی سخن بگویند.

۴. برخی فعالیت‌ها مانند گردش علمی را می‌توان به مراکز خرید، بازارهای بورس کالا و خدمات، بازارچه‌های محلی و مرزی و فصلی و مانند آن اختصاص داد و از دانش‌آموزان خواست تا به موضوعاتی مانند قواعد موفقیت در آن بازارها، الگوهای قیمت‌گذاری، اصول ارتباطات، الگوهای اعتمادسازی میان فعالان اقتصادی، بازیگران و نقش‌های مختلف آن بازار و مانند آن بیندیشند و استنباط خود را در قالب انشا یا گزارش و مانند آن‌ها ارائه نمایند.

فعالیت‌های کارآفرینی و جذب منابع بیشتر

اغلب در هنگام مطرح کردن این پیشنهادها به مدیران مدارس، با این حرف آن‌ها مواجه شده‌ام که

می‌گویند: «این‌ها پیشنهادهای خوبی است، ولی ما مجوز این کار را نداریم» یا «بودجه لازم برای این کار زیاد است» یا «پول کافی برای انجام چنین کاری را نداریم» یا «فرد آموزش‌دیده نداریم» و سخنانی از این دست. روشن است که وقتی سابقه کاری از پیش موجود نباشد، مشکلات کاری و موانع هم زیاد خواهد بود. مخصوصاً که نظام آموزش و پرورش کشور ما به دلیل متمرکز بودن حساسیت‌های زیادی دارد. با این وجود، نمونه‌های متعددی وجود دارد که بعضی مدارس با تلاش هوشمندانه، پیگیری، جدیت، و کمی هم خلاقیت موانع مهمی را از سر راه برداشته‌اند. انجام اغلب طرح‌ها یا پیشنهادها این نوشتار، به سرمایه‌ی زیادی نیاز ندارد و از طریق روش‌های سنتی مانند تعاونی یا حمایت صنعتگران محلی و یا روش‌های نوین مانند سرمایه‌گذاری جمعی قابل تأمین است.

روی دیگر این سکه اما طلایی است. داشتن تجربه موفق، هرچند کوچک، باعث دیده شدن توسط رسانه‌های رسمی و غیررسمی و اقبال عمومی به آن می‌شود که در این صورت جمع‌آوری منابع مالی کمترین مشکلی است که می‌توان متصور شد. اگر تصور می‌کنید که این یک کار از نوع مرغ و تخم‌مرغ است، احتمالاً اشتباه می‌کنید. تا زمانی که یک سرمایه‌گذار از کاری هرچند کوچک شگفت‌زده و احساساتی نشود و در کنار آن، تعقل و تفکر و منطق و نظم را استنباط نکند، پول نخواهد داد. بنابراین، گام اول بر عهده مدرسه است، اما خیلی زود خواهید دید که حمایت‌های مختلف آغاز خواهد شد.